

To polititjenestemenn – én med øyne for loven, og én med øyne til å se mellom fingrene

Vitenskapelig essay

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2018

Kand.nr : 735

Antall ord: 6271

Innhold

1.0	HENDELSEN	3
2.0	INNLEDNING	4
3.0	KRITISK OG TEORETISK REFLEKSJON	5
3.1	POLITIROLLEN	5
3.2	SKJØNN	6
3.3	MULIGHET TIL Å SE MELLOM FINGRENE VED OLES NARKOTIKABRUK?	8
3.4	HVORFOR?	9
3.5	MOTIVASJON	12
4.0	TIL SLUTT	14
5.0	SKRIVEPROSESSEN	16
6.0	LITTERATURLISTE	18
6.1	SELVVALGT PENSUM	19

1.0 Hendelsen

I dag kjører jeg ordenspatrolje med en ung politibetjent, som er ansatt ved stasjonens narkotikaetterforskningsavdeling. Noen helger jobber han som helgefosterker på ordensavdelingen, slik som i dag. Vi får melding fra operasjonssentralen om to menn som oppholder seg på kinoen, hvor den ene har vært svært lenge inne på toalettet. Kinoens ansatte har forgjeves prøvd å få kontakt med mannen. De oppgir at mennene ser slitne ut, og at navnet på den ene er Ole Hanstad. Ole er godt kjent for politiet for bruk av narkotika, og han er det som omtales en narkoman¹. Kinoens ansatte er bekymret for mannen på toalettet, og ønsker ikke at mennene bruker kinoen som oppholdssted.

Politibetjent Johnson og jeg er cirka ett minutt unna kinoen når vi får meldingen. Før vi er på stedet, rekker vi å bli enige om å ta kontakt med hver vår mann, og ta det derfra. Jeg får raskt øye på en mann inne ved kinoens kiosk og oppholdsrom. Han skiller seg ut ved at han er mager, klærne er slitt, han har hette på seg, og går litt småstresset frem og tilbake. Jeg kjenner igjen Ole fra da jeg, tre uker tidligere, var på ekstern hospitering i Bymisjonen. I denne perioden var jeg fratatt politimyndigheten min, og arbeidet sammen med rusmiddelavhengige i de ulike lavterskeltiltakene Bymisjonen tilbyr. Noen av disse var tilbaketrukket, mens andre åpnet seg for meg og vi hadde god dialog. Jeg hadde ingen erfaringer med denne gruppen mennesker før praksisåret, og fikk nå utelukkende positive inntrykk. Ole var innom for å kjøpe magasiner han kunne selge på gaten. Han snakket med bekjente og ansatte ved Bymisjonen, og jeg fikk inntrykk av at han var en omgjengelig type med godt humør.

”Ta kontakt med han”, sier politibetjent Johnson til meg i det han fortsetter innover gangen sammen med en ansatt fra kinoen. Ole gir ikke inntrykk av å kjenne meg igjen, men praten går lett. Han virker rastløs ved at han tripper med bena, men samtidig rolig ved at han har skuldrene senket, og avslappet ansiktsuttrykk. Han snakker imidlertid raskt og gestikulerer mens han forteller. Pupillene hans er unormalt store. Jeg tolker han som påvirket av narkotika. Han forteller at han er her sammen med en kompis, Petter, og de skal ta bussen hjem. De gikk innom kinoen fordi Petter skulle på toalettet. Ole er tilsynelatende engstelig, da Petter har vært inne på toalettet i cirka 20 minutter. Bussen går ikke ofte, så han er også urolig for ikke å

---

¹ Begrepet kommer fra ”narkomani”, som er å være avhengig av narkotika, og at bruken går ut over personens fysisk eller psykiske helse, samt sosiale tilpasning (SML, 2018). Det er denne betydningen av begrepet jeg vil bruke i min besvarelse.

rekke den. Ole har en handlepose med noen brukte lyspærer i – det er ingen narkotika å finne på han.

Ole er ydmyk og forstår hvorfor politiet er kontaktet. Han beklager seg og viser tilsynelatende anger for at han er til bry for politiet. Jeg er ikke kalt opp på samband av politibetjent Johnson, noe han ville gjøre dersom han trengte bistand. Jeg blir stående å prate med Ole, i påvente av politibetjent Johnson. Trass Oles ulovlige bruk av narkotika², er ikke dette noe jeg tenker å straffeforfølge. Jeg ønsker å opprettholde ro og orden på kinoen, og er ikke ute etter å skrive flest mulig anmeldelser. Bortsett fra å bruke narkotika har ikke Ole gjort noe bemerkelsesverdig, og jeg ønsker å dimittere han fra stedet. Jeg vil imidlertid ikke beslutte noe uten å forhøre meg med politibetjent Johnson. Dialogen mellom meg og Ole har god flyt, og går nå over til å handle om fritidsinteresser og hverdagslige tema.

”Ta et avhør av Ole. Vi anmelder de for bruk”, sier politibetjent Johnson i det han kommer ut sammen med Petter. Jeg stusser, før jeg finner frem lydopptakeren og notatblokken. Jeg kvier meg til å starte avhøret. Samtalen går fra filmer på Netflix, til at jeg nå kaller han *mistenkt* og ber han forklare seg om narkotikabruken sin. Ole viser antydninger til forbauselse over den brå vendingen, men er igjen forståelsesfull for at det må bli slik. Han forklarer seg detaljert; hvilke narkotiske stoffer han har tatt, når han tok de, hva han pleier å gjøre osv.

Avhøret er over på knappe 10 minutter, og plutselig sitter vi i bilen – ledig for nye oppdrag. Vi har lukket notatblokkene våre. Saken blir stemplet som ”ferdig etterforsket” med det samme, og videresendt jurist for utferdigelse av forelegg. Ett oppdrag vel utført, en sak ute av verden, og ett klapp på skulderen. Eller?

2.0 Innledning

For meg var ikke saken ute av verden. Som student tenker jeg ofte over ulike oppdrag, situasjoner, samtaler og hendelser fra arbeidshverdagen, på min fritid. Jeg reflekterer over handlinger og tanker, og bearbeider ny læring. Enkelte situasjoner undrer jeg ekstra over, og sitter gjerne igjen med ubesvarte spørsmål. Dette oppdraget, var en slik situasjon. Jeg klarte ikke legge det helt fra meg. Med utgangspunkt i denne hendelsen, kunne jeg ha reflektert i et spekter av ulike vinkler. Jeg har imidlertid valgt å ta utgangspunkt i det som først skapte

---

² Jf. Legemiddeloven, 1992, §31 2. ledd, jf. §24 1.ledd

undring hos meg. Var jeg på "bærtur" da jeg tenkte vi ikke skulle anmelde Ole for bruk av narkotika? På stedet tenkte jeg, som en ydmyk student, at mine tanker var urimelige og feilaktig da politibetjent Johnson åpenbart ikke tenkte det samme. Men *var* de det? Og hva var det som gjorde at vi kom frem til to vidt forskjellige oppdragsløsninger?

I denne oppgaven vil jeg først ta for meg ordenspatruljenes mulighet til å bruke skjønn. Jeg tenker at muligheten til å bruke skjønn kan være bakgrunnen for politibetjenters ulike ståsted til tross for at de er på samme oppdrag. Videre vil jeg reflektere over hvorvidt jeg og politibetjent Johnson hadde mulighet til å beslutte å ikke anmelde Ole for bruk av narkotika. Var min tanke om å dimittere Ole uten å anmelde han legitim? Jeg vil reflektere over ulike momenter som kan legges til grunn, og kommer deretter inn på hva som kan ha påvirket henholdsvis politibetjent Johnson og meg i våre vurderinger frem mot to motstridende beslutninger. Gjennom min refleksjon forsøker jeg å sette meg inn i hva som kan ha motivert politibetjent Johnson til beslutningen om å anmelde Ole. Jeg forsøker også å forstå hva som gjorde at jeg selv ikke hadde samme oppfatning av hvordan oppdraget burde løses. Grunnet begrenset antall ord for besvarelsen, kan jeg ikke gå i dybden på hvert deltema, og refleksjonen avgrenses til det som sterkest preger min undring. Tenkelige problemstillinger når det gjelder Petter, berøres ikke.

3.0 Kritisk og teoretisk refleksjon

3.1 Politirollen

Politiets rolle er kompleks, og forventninger til rollen fremkommer i langt mer enn politiloven og politiinstruksen. Gjennom tidene har politiet – institusjonelt og profesjonelt – vært tildelt visse typer oppgaver og funksjoner. Det har vært forventet at politiet løser disse på bestemte måter (Heivoll 2017, s.50). På den ene siden stilles det formelle normer og forventninger til politiet – gjennom blant annet lover, forskrifter, rettsavgjørelser og reglement. Og på den andre side; uformelle normer fra blant annet sosiale relasjoner og holdninger, og personlige egenskaper, samt publikums reaksjoner (Finstad 2000, s. 208). Dette er rammer som former hva politirollen innebærer.

Vi finner motsetninger i både de formelle og de uformelle normene, og de kan gi svært utydelige grenser for hva politiet skal og ikke skal gjøre. Det fremkommer for eksempel av

politiloven (1995) §1 2.ledd at politiet skal gjennom ”forebygging, håndhevende og hjelpende virksomhet [...] fremme borgernes rettsikkerhet, trygghet og alminnelige velferd”. For eksempel kan det i visse tilfeller virke *forebyggende* å beslutte å *ikke* anmelde (håndheve) et straffbart forhold. Videre kan forventninger og krav fra borgerne, stride i mot forventninger som skapes i relasjon til mistenkte – og for så vidt egne verdier og holdninger. Politiet er i en faktisk posisjon hvor de får bruke sine kognitive evner, i form av skjønn, til å vurdere den konkrete situasjon ut i fra hva som er sant og hva som er rett å gjøre (Heivoll 2017, s.362) – og slik fyller denne omfattende og tvetydige rollen på sin måte.

3.2 Skjønn

Dersom vi hadde besluttet å overse Oles narkotikabruk, ville saken blitt oppgjort på stedet og kalt en OPS-sak (Finstad 2000, s.170). Heivoll (2018, s.278) forklarer dette som politibetjentenes mulighet til å utvise konduite, og det er denne form for skjønn jeg snakker om i denne besvarelsen.

Rønning (2017, s.217) kaller denne vurderingen hensiktsmessighetsskjønnet. Vi må altså gjøre en hensiktsmessighetsvurdering i den konkrete situasjonen. Du tenker kanskje: ”det må da være tjenesteunnlattelse å ikke anmelde et straffbart forhold?” Kjelby (2013) uttrykker noe av det samme, da han ser på det som at politiet fatter en straffeprosessuell påtaleavgjørelse – en avgjørelse om å ikke iverksette etterforskning (Heivoll 2017, s.351). Men det følger altså av hensiktsmessighetsprinsippet at vi ikke har plikt til å iverksette etterforskning i alle tilfeller der det er rettslig adgang til det. Det vil ikke være behov for etterforskning og videre påtale i ethvert tilfelle, og det er nettopp det denne skjønnsutøvelsen gir oss adgang til å vurdere og bedømme. Flere av politibetjentene i avhandlingen til Heivoll (2017, s.352), mener det ikke er en unnlattelsehandling, men en tjenestehandling med formål om å oppnå noe i fremtiden. Kunne vi med fordel besluttet å ikke anmelde Ole?

Denne skjønnsanvendelsen er ikke lovregulert, da Politirulleutvalget mente den måtte opplæres gjennom utdanning og veiledning (NOU1981:35, s.84). Det er kanskje ikke så rart at jeg – med min minimale erfaring – ble usikker når spørsmålet om å anmelde eller ikke, dukket opp i hodet mitt? Hvordan denne skjønnsmessige vurderingen foregår, kan ses på fra flere vinkler.

Sosialpersepsjon er en stor del av skjønnsutøvelsen. Sosialpersepsjon er hvordan vi oppfatter, tolker og vurderer mennesker og situasjoner (Svartdal 2011,s.198-199). Jeg tenker at dette kan være bakgrunnen for hvordan to polititjenestemenn på samme oppdrag, kan komme frem til ulik oppdragsløsning – slik som jeg og politibetjent Johnson. Gjennom sansene, oppfatter vi inntrykk både bevisst og ubevisst, mens andre inntrykk får vi ikke med oss i det hele tatt (Bunkholdt, 2002, s.178). Denne automatiske og dynamiske prosessen er individuell, og sanseintrykkene tolkes ut i fra personlige forutsetninger (Bunkholdt, 2002, s.178). – for eksempel erfaringer, kunnskap og følelsesmessig tilstand.

Jeg og politibetjent Johnson har ulike forutsetninger, og våre skjønnsmessige vurderinger vil dermed ikke være identiske. I dette oppdraget var våre beslutninger faktisk som natt og dag. Da vi kom til stedet, fikk vi blant annet hver vår synsoppfattelse av situasjonen. Kahneman (2012, s.25) sier synsoppfattelsen uten merkelig overgang kombineres med intuitiv, rask tenkning. Vi fikk hvert vårt inntrykk av Ole og Petter og av situasjonen, og en umiddelbar, vag formening om hva vi stod overfor. Jeg merket selv at jeg fikk en magesfølelse av hva jeg burde gjøre. Polititjenestemennene i Olsen og Sjørtrø's avhandling (2013, s.77) ga uttrykk for at magesfølelsen får næring fra situasjonen og den enkeltes erfaring. Jeg tenker at de erfaringsmessig gjenkjenner situasjoner fra tidligere, samt har lovverket i ryggmargen. Dette gir de en pekepinn mot hva de står overfor, og hvordan det skal løses. Med bakgrunn i at jeg og politibetjent Johnson har ulik erfaring og sanset ulike momenter i oppdraget, var nok magesfølelsen vår også som natt og dag. Men hva med sunn fornuft? Det engelske begrepet er ”common sense”, og betyr ”felles følelse” eller ”forståelse” på norsk. Det er altså en felles evne til å tenke slik andre mennesker tenker – en logikk vi kjenner på. Logikken i min tankegang om å dimittere Ole, var åpenbart ikke like selvsagt og ”felles” med politibetjent Johnson.

Personlige forutsetninger ligger til grunn for vår persepsjon, og gjør at vår tilnærming til oppdraget kan virke som dag og natt. Jeg ble usikker på grensene for skjønnets og tviltes på min egen dømmekraft, da min kollega ikke nevnte noe om å *ikke* anmelde Ole. Kunne jeg ha misforstått noe? Har ikke politiet mulighet til å utvise konduite overfor de som omtales narkomane, i narkotikabruk-saker? Ville vi da ha beveget oss utenfor de gitte rammene?

3.3 Mulighet til å se mellom fingrene ved Oles narkotikabruk?

Det hensiktsmessighetsforankrede skjønnet begrenses blant annet av lovbruddets alvorlighet (Rønning 2017, s.214). Dette følger av proporsjonalitetsprinsippet – prinsippet om valg av minst inngripende middel – (politiloven, 1995, §6, 2.ledd) og av langvarig praksis (jf. det ulovfestede hensiktsmessighetsprinsippet). Det er gjentakende at dersom politiet står overfor *mindre alvorlige overtredelser*, har de adgang til å bruke skjønn (NOU 1981:35 s.65. Heivoll, 2017, s.369. Rønning, 2017, s.221). Men det er ingen fastsatte normer for hva *mindre alvorlige overtredelser* vil si. Er *bruk av narkotika* en mindre alvorlig lovovertrødelse?

I forsøk på å klarlegge hvorvidt bruk av narkotika kan anses å være en *mindre alvorlig overtredelse*, ser jeg blant annet på strafferammen. Straffen for bruk av narkotika er bøter eller fengsel inntil 6 måneder, eller begge deler (Legemiddeloven, 1992, §31 2. ledd, jf. §24 1.ledd). Sammenligner vi strafferammen for bruk av narkotika med for eksempel strafferammen for drikking av alkohol på offentlig sted og ordensforstyrrelser, ser vi at forskjellen ikke er stor. Dette er to straffebud hvor det ofte utvises konduite blant betjentene – noe Rønning (2017, s.220) uttrykker som saklig bruk av konduite. Strafferammen for disse straffbare handlingene er henholdsvis bøter eller fengsel inntil 6 måneder (Alkoholoven, 1990, §10-1 jf. §8-9 1.ledd nr.2, og Straffeloven, 2005, §181).

Etter straffeloven fra 1902, ble enkelte straffebud ansett som *mindre alvorlig*, og kalt ”forseelse”. Drikking av alkohol på offentlig sted, ble også den gangen angitt som *forseelse* (Rønning, 2017 s. 220), med en strafferamme på bøter eller fengsel inntil 6 måneder. Etter disse sammenligningene anser jeg lovbruddet, bruk av narkotika, som å ligge i en gråsoner for hva som kan anses å falle inn under skjønnet.

På den andre siden har Riksadvokaten gitt føringer på at narkotika skal prioriteres, da det er et stort samfunnsproblem (Riksadvokaten, 2014). Videre har narkotikaovertrødelsener generelt, de strengeste straffene i norsk lov. Dette er i og for seg et argument for at bruk av narkotika bør anses som et alvorlig lovbrudd. Videre sier Riksadvokaten imidlertid at politiets oppmerksomhet bør rettes mot ”ytterpunktene i kjeden” (Riksadvokaten, 2014). Dette vil si at prioriteringene skal rettes mot *bakmennene* som omsetter narkotika og rekrutterer til bruk. Ole er tilsynelatende en sliten narkotikamisbruker, og dermed ikke blant de Riksadvokaten henviser til. Det å innføre store mengder narkotika til landet, sier seg selv at politiet ikke kan velge å unnlate å straffeforfølge. Vil det si at det også ved *bruk av narkotika* ikke kan utvises konduite?

Det er vanskelig for meg å svare bastant på dette spørsmålet. Tidligere i praksisåret, erfarte jeg sammen med veilederen min, at vi utviste konduite overfor narkomane som var påvirket av narkotika. Dette er vår patrulje ikke alene om, i følge Heivolls avhandling (2017 s.271 og 361). Her forteller betjentene at de spesielt utviser konduite i tilfeller hvor personen ikke har narkotikaen på seg. Flere betjenter er tilbøyelig til å utvise konduite overfor personer med rusproblemer. Jeg må imidlertid også nevne at det for noen var uaktuelt å utvise konduite på ”narkotikabruk-saker”. Det *blir* altså i praksis utvist konduite overfor narkomane.

Rønning (2017, s.265-266) mener imidlertid at bruk av konduite overfor narkomane, for bruk av narkotika, ikke kan anses å falle innenfor det hensiktsmessighetsforankrede skjønnet. Rønning argumenterer med at bruk av narkotika, som nevnt, er i grenseland for bruk av dette skjønnet på grunn av strafferammen. Det jeg synes er forunderlig, er at hun imidlertid anser bruk av konduite overfor alkoholikere som drikker alkohol på offentlig sted, som innenfor. Kan ikke de som henholdsvis omtales alkoholikere og narkomane være i en like vanskelig livssituasjon? De er begge sykkelig avhengig av et rusmiddel som går ut over liv og helse, og det sosiale liv. Jeg forstår ikke hvordan Rønning kan rettferdiggjøre den ene handlingen fremfor den andre. Hun anser en praksis hvor man ikke straffeforfølger kjente narkomane, som å ikke samsvare med oppgaven politiet har: å avdekke og stanse kriminalitet, og forfølge straffbare forhold, samt ansvaret for å forebygge kriminalitet (Rønning 2017, s.265-266). Ja, en relevant forskjell på narkotikamisbruk og alkoholmisbruk er det juridiske, men hvor er hensiktsmessighetsvurderingen? Rønning hevder straffeforfølgning vil ha en forebyggende funksjon, og det kan hende politibetjent Johnson satt med samme tanke. Men da jeg satt med tanken om å ikke anmelde, hadde jeg samme argumentasjon – men omvendt; straffeforfølgning ville gi en motsatt effekt, og det å vise skjønn kan virke forebyggende.

3.4 Hvorfor?

Et av politiets hovedmål er å bekjempe kriminalitet, og det å forfølge antatt straffbare forhold er en offentlig oppgave (Straffeprosessloven, 1981, §§223, 224, 62a). Ole hadde brukt narkotika, og det var dermed i teorien adgang å anmelde han (Legemiddeloven, 1992, §31 jf. §24). Jeg forstår, på dette viset, hvorfor politibetjent Johnson besluttet å anmelde Ole, og det er nok en av grunnene til at jeg ikke reagerte på beslutningen hans på stedet. Dessuten er jo faktisk et av formålene med anmeldelse å forebygge straffbare handlinger (Straffeprosessloven 1986, §226,1.ledd bokstav c), slik Rønning siktet til.

Å anmelde Ole, kan virke allmennpreventivt ved at kinoens gjester ser at kriminaliteten får konsekvenser, og således blir avskrekket fra å begå kriminalitet selv (Lie, 2015, s.142). Likeledes kan det at Ole forteller om anmeldelsen til bekjente i miljøet, føre til at de ikke oppsøker kinoen – og slik virke forebyggende. Dersom de hadde brukt kinoens toaletter til å innta narkotika, er det klart at politiet må vise at dette ikke aksepteres. Men dersom ikke, ønsker vi virkelig å gi signaler om at de ikke er velkommen på offentlige steder? Rent faktisk hadde Ole tatt følge med sin venn for at han skulle låne toalettet på kinoen før de skulle reise hjem – noe som i seg selv er en helt alminnelig handling. Nafstad (2011, s.26-46) problematiserer lovgivningen, og viser hvordan politiets kontrollheving blant annet presser narkomane til ytterkantene i samfunnet. Det har gått så langt at noen narkomane ikke lenger oppsøker hjelp fra politiet, selv om det står om liv og død. En kvinne fortalte at hun ikke tilkalte hjelp da hennes venninne fikk overdose, i frykt for å bli fratatt brukerdosene de hadde på seg (Nafstad, 2011, s.35). Jeg grøsser ved tanken på at jeg kan ha bidratt til dette. Skulle ikke Ole få vente på Petter i fred, fordi han er avhengig av narkotika? Kontrollen oppleves integritets- og frihetskrenkende, samt svekker tilliten til politiet (Nafstad, 2011, s.172). Ole og Petter er i et miljø hvor det omsettes narkotika, og sitter sannsynlig på nyttig informasjon for politiet. Når avstanden mellom politiet og denne gruppen borgere økes, brytes jo det viktige tillitsbåndet – som er politiets hjelpende hånd i kampen mot den alvorlige narkotikakriminaliteten.

På den andre siden kan det at politiet i betydelig grad ser mellom fingrene på bestemte typer lovovertrедelser, også ha negative konsekvenser. Dette kan føre til at borgerne mister respekt for straffenormene (Heivoll 2017, s.314), og terskelen for å begå lovovertrедelser går ned. Straffetruссelen har ikke da lenger en preventiv virkning. Dersom dette skjer, vil tilliten til politiet også svekkes. For å ivareta fellesskapets interesser om at lovbrudd bør unngås, må politiet være handlekraftige, mener Rønning (2017, s.268). Jeg er ikke uenig i dette. Men slik jeg ser det, ville en anmeldelse til eller fra ikke vært negativ på politiets tillit blant kinoens gjester eller befolkningen forøvrig. Kinogjestene så at vi grep inn og tok oss av Ole og Petter. Utad ville dette ha sett helt likt ut ved bruk av skjønn eller ikke. Jeg kan imidlertid forstå at kinogjestenes observasjon kan gjøre at det blir mindre aktuelt å utvise konduite. Blant betjentene Heivoll (2017 s.313) pratet med, var dette en innvirkende faktor i den skjønnsmessige vurderingen deres. Politibetjent Johnson var sammen med en ansatt fra kinoen gjennom oppdraget, og følte gjerne sterkere på det å oppfylle den ansattes interesser.

I tillegg til den allmennpreventive effekten, kan straffeforfølgelse også virke

individualpreventivt. Den individualpreventive effekten er at Ole selv ikke vil begå kriminaliteten igjen (Lie, 2015, s.142). Men vil dette føre frem hos Ole, som er godt dreven med narkotika? En rusmisbruker ved Brugata i Oslo uttrykte at rusmisbrukerne ikke handler annerledes selv om de blir bøtelagte (Larsen, 2016). Jeg tror han er representativ for mange rusmisbrukere i denne uttalelsen. Rusmiddelavhengighet er omfattende (Pedersen, 2005, s.65), og det skal nok mer til enn en bot for å endre livsstilen deres.

I tillegg er Ole allerede i en vanskelig livssituasjon, og dersom han må bruke sine siste kroner på bøter fra politiet, vil den forverres ytterligere. Måten Ole forklarte seg på i avhøret, gjorde at jeg fikk inntrykk av at dette var noe han hadde vært gjennom flere ganger før. Min tanke om dette er at Ole umulig kan ha økonomiske resurser til å gjøre opp for seg gang etter gang. Tvert i mot. Jeg tror dette veide mest hos meg i min vurdering av hensiktsmessighetskjønnet. For det første, blir det vanskeligere for han å komme seg ut av narkotikamisbruket. For det andre, kan anmeldelse og bøteleggelse bety at Ole må ty til annen kriminalitet for å finansiere bøkene. Dette medfører økt kriminalitet i samfunnet, og er dermed ikke kriminalitetsforebyggende i det hele tatt. For å dra den enda lenger, kan det at Ole får subsidiær fengselsstraff, føre til at han rammes av overdosedødsfall når han slippes ut. Kroppen hans er ikke lenger vant med dosen han pleide å ta, og toleransen er lik null – noe som er tilfellet etter bare tre til åtte dager uten narkotika (Kriminalomsorgen, 2017). Faktisk er ikke dette å dra den langt – dette skjer i Norge i dag. Vi har de siste årene vært blant de høyeste registrerte narkotikautløste dødsfallene per innbygger i Europa (Kriminalomsorgen, 2017).

Slik Riksadvokaten uttrykte, er det overordnede målet å bekjempe alvorlig narkotikakriminalitet. Det å ta *bakmennene* som innfører store mengder narkotika og rekrutterer til bruk, må da være en mer effektiv måte å bekjempe denne type kriminalitet på? Politiinstruksen (1990, §3-1 5.ledd) er tydelig på at tjenesten skal utføres så effektivt og målrettet som mulig. Det å ta *narkotikabrukerne* blir som å knerte én og én maur i stede for å ta maurtua, dersom man vil beseire maurene. Likeledes vil vel det å skaffe Ole hjelp på lang sikt føre til at politiet må bruke mindre resurser på han? Ole må i så fall være villig til å ta i mot hjelp. Vi kunne i det minste ha brukt tiden på å bygge tillit til Ole og Petter. Et godt middel til å nå det overordnede målet, ville vært å ha gode relasjoner til Ole og Petter – da den nyttige informasjonen om den alvorlige narkotikakriminaliteten kunne kommet politiet til gode.

Helt tydelig er det sterke argumenter både for og i mot anmeldelse av Ole. Hvorvidt politiet kommer frem til anmeldelse eller ikke, kommer an på fra hvem sine forventninger og interesser de tar i betraktning. I oppdraget følte det som om jeg og politibetjent Johnson så på situasjonen fra to forskjellige planeter. Han hadde øyne for loven, og så den kriminelle handlingen. Jeg så mellom fingrene, og fikk øye på mennesket bak. Men hva motiverte oss i våre beslutninger?

3.5 Motivasjon

Politiansatte bærer med seg, bevisst eller ubevisst, en yrkeskulturell identitet og praksis (NOU2009:12 s.33). Kan det hende at den store kontrasten i overveielsene hos meg og politibetjent Johnson, rett og slett er et resultat av den ulike yrkeskulturelle identiteten vi har utviklet og bærer med oss? Personlige forutsetninger, sosial nærhet til dem politiet kontrollerer, hvilke arbeidsfelt man har i politiet, om man er underordnet eller i lederposisjon er noen av faktorene som påvirker hvilken yrkeskulturell identitet og praksis man utvikler (NOU2009:12 s.33). Hva spesifikt kan ha motivert oss i den ene og andre retningen?

Jeg tenker at det at politibetjent Johnson vanligvis sitter inne på etterforskningsavdelingen, kan gjøre at han er ekstra ”på jakt” når han først kommer seg ut i gatene. Finstad (2000, s.102) argumenterer for at unge politimenn ser på politiarbeidet i større grad som ”å fange tyver”. Politibetjent Johnson passer godt inn i Finstads beskrivelser angående både alder og kjønn, og jeg hadde inntrykk av at han var årvåken og spenningssøkende da vi kjørte patrulje. Han hadde også spesiell interesse for narkotikasaker. Dette var hans felt på etterforskningsavdelingen. Jeg tenker at dette kan ha gjort at han ble mer fokusert på narkotikabruken og det straffbare forholdet i møte med Ole og Petter. Han har kunnskap og erfaring på fagfeltet, og føler seg trolig trygg. Det å anmelde er en enkel vei å ta. Eller tok han denne veien fordi han var usikker? Noen betjenter i Heivolls avhandling (2017 s.275) mente de unge ofte velger å gå veien om loven fordi de er usikre. Granér (2004, s.272) fant noe av det samme i sin studie. Tok politibetjent Johnson den sikre veien fordi han tvilte på de skjønsmessige mulighetene i denne situasjonen?

Eller kan det ha vært på grunn av solidaritet overfor kollegaer på etterforskningsavdelingen? I følge Johannessen (2012, s. 36) betyr gruppeidentitet og tilhørighet mest i ordenstjenesten. Det kan tenkes at ”fangsten” etter helgen på ordensavdelingen ble anerkjent og omtalt på

etterforskningsavdelingen. Innledningsvis viste jeg til blant annet at uformelle normer innad i tjenestemiljøet setter rammer for skjønnet. Forventninger fra kollegaene kan ha påvirket politibetjent Johnson i vurderingen på stedet. Både Heivoll (2017, s. 280) og Granér (2004, s.76) hevder at det også foreligger uformell styring blant kollegaer, i vaktlaget eller på stasjonen. Kanskje dette vaktlaget hadde uformelle føringer på å alltid anmelde de som bruker narkotika? Denne kvelden var jeg på et ukjent vaktlag, og ikke kjent med deres uformelle normer og praksis.

Jeg hadde heller ikke inntrykk av en spesiell politikultur på stasjonen om hvorvidt man burde eller ikke burde anmelde narkomane for bruk av narkotika. Imidlertid, hadde jeg noe annet som ”drog meg” i retning av å ikke anmelde. Gjennom førsteåret på Politihøgskolen, fikk jeg høre flere historier fra lærerne om ordenstjenesten i Oslo-området. Jeg fikk således innblikk i yrkeskulturen i dette området, og kan ha hatt en oppfatning av at *slik skulle det alltid gjøres*. I tillegg hadde jeg kanskje et inntrykk av at det var sedvane³ å utvise konduite overfor narkomane fordi jeg tidligere hadde gjort det sammen med veilederen min? Dette er i så fall ikke heldig, da jeg nærmest automatisk kan ha trukket en slutning om å ikke anmelde, og i mindre grad foretatt en konkret helhetsvurdering.

Som tidligere nevnt, settes det også formelle styringer i form av instruksjer og prioriteringer. Føringerne for hva som skal prioriteres kan være på bakgrunn av måltall⁴. Måltallene var ikke noe som en gang streifet mine tanker under skjønnsvurderingen. Måltallsystemet oppfordrer oss til å ”slå ned på” alt som er på kant med loven. Det kan imidlertid tenkes at min makker følte en forpliktelse til å anmelde Ole til fordel for måltallene. Han er fast ansatt i etaten, og kan ha bygget opp et lojalitetsbånd, eller et tillitsbånd, som han ikke vil svike. Jeg kan ikke si dette sikkert, da det er kjent blant betjentene at god praksis forutsetter kvalitet fremfor kvantitet, samt et blikk på hva som er etisk godt og vondt for mennesket (Hoel, 2013, s.169).

Det at yngre politimenn fremstår som ”aksjonsorienterte kriminalitetskrigere”, og politikvinner som mer relasjonsorienterte (Granér, 2004, s.91, 122) kan være en forklaring på hvorfor vi stod på hver vår planet. Jeg tror også at min forforståelse⁵ og tidligere erfaring fra ekstern hospitering, kan være en forklarende faktor. Mens min makker trolig følte et

---

³ Sedvane er når uskrevne regler oppfattes som rettslig forpliktende fordi de har vært fulgt over tid (Gisle & Falkanger, 2017)

⁴ Måltall er tall angitt for å måle politiets arbeid og resultater.

⁵ Forforståelse er oppfattelsen jeg bringer med meg inn i situasjonen, og som kan prege min tolkning av den (Olsvik, 2014, s.111).

lojalitetsbånd til etaten, kan jeg ubevisst ha følt et lojalitetsbånd til Ole. Jeg hadde utelukkende godt inntrykk av han fra ekstern hospitering, og vi bygget et tillitsbånd gjennom den gode samtalen på dette oppdraget. Jeg så mennesket bak den slitne, magre kroppen. Jeg følte empati. Jeg merket hvordan samspillet mellom oss endret seg da jeg tok frem notatblokka og lydopptakeren. Men var det rett av meg å bli påvirket av relasjonen min til Ole? Politiet skal opptre saklig og upartisk (politiloven 1995, §6,3.ledd) og ivareta kravet om likebehandling. Det å la seg styre av relasjoner til mistenkte er klart usaklig og ikke sannferdig. Min relasjon til Ole var ikke alene styrende i min skjønnsmessige vurdering. Når det er sagt, utelukker jeg ikke at jeg ubevisst har tolket sanseinntrykkene i persepsjonsprosessen annerledes enn min makker, på bakgrunn av relasjonen. Dette *kan* ha låst meg i tankegangen om å ikke anmelde Ole.

Min makkers skjønnsmessige vurdering og persepsjon kan også ha blitt påvirket av tidligere erfaringer. Det er den første inntrykksdannelsen som dominerer persepsjonen (Svartdal 2011, s.199), og dette vil si at førsteinntrykket min makker har av narkomane, kan henge igjen og påvirke holdningene hans til Ole og Petter. Videre påvirker det hva han oppfatter, tolker og vurderinger, og således den skjønnsmessige vurderingen. Han har da stereotypisert Ole og Petter, ved at han har tanker om hvordan de er og oppfører seg på bakgrunn av at de er narkomane (Bunkholdt, 2002, s.179). Kanskje dette har gjort at han sanset og oppfattet andre sider ved situasjonen enn meg? Motsatt, kan jeg – på grunnlag av mitt gode førsteinntrykk av Ole – ha gått glipp av noen momenter ved oppdraget som ville ført meg i retning av anmeldelse.

4.0 Til slutt

Jeg og politibetjent Johnson brukte ikke mye tid på å diskutere og snakke sammen om situasjonen vi stod overfor. Jeg ble derfor alene med mine tanker, og følte på en usikkerhet i ettertid. Nå da jeg har utfordret egen forforståelse, er jeg mer reflektert over vurderingene i oppdraget. Jeg ser nå hvordan min makker kan ha tenkt da han valgte å anmelde Ole og Petter. Samtidig tenker jeg fortsatt at noen av momentene som taler i mot å anmelde, veier tungt.

Jeg ser hvordan politiet ofte møter dilemmaer og situasjoner som må nøye veies og vurderes, og at dette ikke er en enkelt oppgave. Jeg – som uerfaren student – så kanskje for lett på

konflikten ved første øyekast. Forforståelsen min kan ha medvirket til et hyggelig og godt møte med Ole, men kanskje lot jeg den styre meg i for stor grad? Erfaringer er bra å ha med seg inn i situasjoner, men man må kunne omstille og gjøre konkrete vurderinger ut i fra den enkelte situasjon. Jeg ønsker ikke å være like kvass som politibetjent Johnson var da han uttalte; ”*Ta et avhør. Vi anmelder de for bruk*”, men å totalt overse narkotikabruken var kanskje for passivt? Å bryte tillitsbåndet til Ole var ikke noe jeg ønsket, men det må ikke gå på bekostning av tilliten politiet har i samfunnet. Jeg ønsker å gjøre det som er best for alle parter, men det er en nærmest umulig oppgave å løse. En polititjenestemann står i et slags spenningsforhold mellom organisasjonen og de klientene organisasjonen forholder seg til, samt påvirkningsfaktorer innenfra. Å utføre tjenesten innenfor rammene fra alle hold er ikke en enkel oppgave. Kan man si at det koker ned til å handle om en balansekunst? En balanse politibetjentene bør etterstrebe å mestre? For oppdragsløsningen kan rett og slett ikke ”smake som honning på tunge” for alle parter.

Den skjønnsmessige vurderingen er overlatt til den enkelte politibetjent, og er preget av subjektive elementer. Det er ikke til å unngå at noen oppdrag løses forskjellig. Jeg ønsker ikke i fremtiden å oppleve at publikum føler seg forskjellsbehandlet. For å sikre en større grad av likhet, tar politibetjentene utgangspunkt i det samme regelverket, herunder de hensyn som ligger til grunn for dette (Rønning, 2017, s.277). Innhenting og tolkning av litteratur opp mot mine refleksjoner har bidratt til å styrke mine muligheter til å foreta en god skjønnsmessig vurdering, samt være bevisst påvirkningskraften noen faktorer har i vurderingene som blir gjort. Kartlegging av mangfoldet som kan komme i betraktning, kan også bidra til at de samme normer styrer politiets ordenstjeneste (Rønning, 2017, s.303). Min kunnskap om hvilke formelle og uformelle rammer som regulerer politiets skjønn har økt, hvilket har bidratt til en økt beredskap til å håndtere eventuelle utfordringer i fremtidige oppdrag.

Jeg ser også nå at vurderingen som blir gjort på stedet er mer kompleks enn som så. Jeg tror det er viktig å tenke over hva man faktisk vurderer og hva som faktisk påvirker hvordan man tenker og handler. Det å være klar over egne og andres forutsetninger for best mulig forstå hverandre, samt være bevisst sider som kan være uheldig i oppdragsløsningen. Være bevisst presset fra ledelsen om måltall og resultater, eller egen interesse for narkotikasaker. Videre sitt personlige forhold til partene i oppdraget. Forforståelsen kan gjøre nytte for seg ved at vi har erfaring med inn i situasjonen, men det er viktig å være bevisst på allerede etablerte holdninger, relasjoner og erfaringer for ikke å bli usaklig påvirket under den skjønnsmessige vurderingen. Dette gjelder uerfarne – som meg – så vel som erfarne – som politibetjent

Johnson. Vi mennesker klarer ikke å oppfatte alt rundt oss og vi lar oss påvirke – om vi vil det eller ei. I helhetsvurderingen politibetjentene tar på stedet, spiller flere hensyn sammen på flere ulike og til tider ganske komplekse måter. Jeg kan tenke meg at jeg og politibetjent Johnson ikke er de eneste som har opplevd å ha ulik oppfattelse av en situasjon, og ulik løsning på oppdraget.

Som vi har sett gjennom denne besvarelsen, kan det samme oppdraget ha flere tilnærminger og løsninger uten at noen av dem nødvendigvis er feil. Jeg har nå med meg en ny forståelse og ny kunnskap, som kan hjelpe meg i tilnærmingen av nye oppdrag, og velge gode løsninger. Noen ganger vil jeg ha øyne for loven, mens andre ganger vil jeg se mellom fingrene. I blant kan det føles håpløst – uansett hvor mange faktorer vi tar hensyn til i vurderingene, vil vi aldri kunne forutse alle konsekvensene og ringvirkningene av valgene våre. Da må jeg kanskje si meg fornøyd med at vurderingene jeg gjør og beslutningene jeg tar, kan jeg stå for overfor kollegaer, overordnede og for samfunnet.

5.0 Skriveprosessen

I løpet av praksisåret tenkte jeg mye, og hadde flere oppdrag som var aktuelle å reflektere videre over i en bacheloroppgave. Det spesielle med dette oppdraget var at tankene mine rundt møtet med Ole og oppdragsløsningen hang ved meg i lengre tid. Jeg tvilte oppriktig på mine egne vurderinger på stedet, og ble ikke enig med meg selv om de var legitime eller ikke. Jeg undret også på hva det var som gjorde at vi tenkte så ulikt om oppdragsløsningen. Allikevel brukte jeg en del tid på å konkretisere hvilken retning oppgaven skulle ta. Jeg ønsket å se situasjonen fra forskjellige vinkler og perspektiver gjennom refleksjon og litteraturbruk.

Metoden for besvarelsen er vitenskapelig essay. Dette for nettopp å kunne gå dypere inn i tankene, følelsene og refleksjonene rundt hendelsen, og i tillegg bruke litteratur til å belyse aktuelle problemstillinger knyttet til erfaringen. Jeg leste boken til Bech-Karlsen (2003) om det å skrive essay, for å få en pekepinn på hvordan jeg burde forme besvarelsen. Deretter startet jeg en prosess.

I denne sammenheng, snakker vi om hermeneutikk og fenomenologi. Hermeneutikk betyr fortolkningslære (Dalland, 2012, s.57). Dalland forklarer det å *fortolke* som å forsøke å forklare noe som i utgangspunktet er uklart, eller å finne frem til meningen i noe. Dalland forklarer videre *fenomen* som det som kommer til syne og som oppfattes av sansene, og fenomenologi er altså læren om fenomenene (Dalland, 2012, s.57). Det er nettopp dette jeg har forsøkt gjennom arbeidet med denne besvarelsen. Etter oppdraget med Ole hadde jeg flere spørsmål og uklarheter som jeg ønsket å grave i og nyansere min spesifikke forforståelse. Jeg fikk ny innsikt i materialet jeg arbeidet med – helt nye forståelser for noe, samt bekreftelse på det jeg allerede tenkte om noe annet. Med utgangspunkt i min egen forforståelse, utviklet jeg min egen erfaring gjennom en fortolkningsprosess. Som tidligere nevnt tenkte jeg at vi hadde mulighet til å bruke skjønn overfor Ole, men ble usikker på min egen dømmekraft og tolkninger av situasjonen da politibetjent Johnson sa vi skulle anmelde han. Noen av momentene jeg har tatt for meg i denne besvarelsen, hadde jeg kjennskap til fra før, mens andre har kommet til underveis i prosessen. Videre lurte jeg på hva som kan ha påvirket oss, og tenkte i utgangspunktet at persepsjon og ulikt erfaringsgrunnlag var bakgrunnen for våre ulike vurderinger og beslutninger i oppdraget.

Deretter satte jeg meg inn i relevant litteratur. Tidlig i prosessen merket jeg at jeg lette etter det som bekreftet min forforståelse. Da måtte jeg stoppe opp og ta en vending. Det er fristende å lete etter materiale som støtter opp under det man allerede tror. Dette er svært uheldig da man går glipp av flere sider av en sak, samt kan få et ufullstendig bilde av virkeligheten. For å få et så bredt bilde som mulig, er også litteraturbidragene for denne besvarelsen fra ulike forfattere og fra ulike profesjoner og institusjoner. Dette vil styrke troverdigheten av informasjonen jeg finner. Blant annet leste jeg avhandlingene til Heivoll og Rønning som både bekreftet noen av momentene jeg allerede hadde tenkt på, men også utfordret noen av dem. Jeg diskuterte med medelever, og kontaktet Heivoll for nærmere utdyping. Etter hvert som jeg tilegnet meg ny kunnskap, fikk jeg ytterligere innsikt og dannet meg nye oppfatninger og forståelser som jeg brukte til å tolke det videre arbeidet. Denne fortolkningsprosessen kaller Dalland (2012, s.58) for den hermeneutiske spiral. Det er en dynamisk prosess hvor fenomenene må fortolkes for å kunne forstås (Dalland, 2012, s.58). Prosessen tar aldri slutt. Jeg vil fortsette å søke ny forståelse og gode tolkninger. Slik ønsker jeg å utvide min kunnskap og erfaring, og tar stadig klokere valg i min polititjeneste.

6.0 Litteraturliste

- Bunkholdt, V. (2002). *Psykologi: En innføring for helse- og sosialarbeidere*. Oslo: Universitetsforlaget
- Dalland, O. (2012). *Metode- og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Gisle, Jon & Falkanger, Thor (2017, 5.juli). Sedvanerett. Store norske leksikon. Hentet 23.02.18 fra: <http://snl.no/sedvanerett>
- Grunnloven (1814). Kongeriket Norges Grunnlov m.v av 17.mai 1814
- Hoel, L. (2013). *Politiarbeid i praksis*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kahneman, David (2012) *Tenke, fort og langsomt*. Oslo: Pax Forlag
- Legemiddeloven (1992), *Lov om legemidler m.v. av 4.desember 1992 nr.132*
- Nafstad, I. (2011). *Rusbrukere i det offentlige rom i Oslo: De kriminelle kroppene*. Materialisten: Tidsskrift for forskning, 155 fagkritikk og teoretisk debatt 38(1) s. 169-175
- Narkoman. (2018, 20.februar). Store medisinske leksikon. Hentet fra 20.02.18 fra: <https://sml.snl.no/narkoman>
- NOU 1981:35 Politiets rolle i samfunnet. Oslo: Justis- og politidepartementet Politirulleutvalget.
- NOU 2009:12. *Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll og læring*. Oslo: Justis- og politidepartementet. Kap. 14.1.1 Dilemmaet sentralisering og desentralisering i politietaten
- Olsvik, Egil H. (2013). *Vitenskapsteori for politiet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Politiinstruksen (1990). Alminnelig tjenesteinstruks for politiet m.v av 22.juni 1990 nr. 3963
- Politiloven (1995). Lov om politiet m.v. av 4. august 1995 nr. 53
- Straffeprosessloven (1986). Lov om rettergangsmåten i straffesaker m.v av 22.mai 1981 nr. 25.
- Svartdal, F. (2011). *Sosialpsykologi*. I: F. Svartdal (Red.), *Psykologi: En introduksjon*. Oslo: Gyldendal akademisk

6.1 Selvvalgt pensum

- Bech-Karlsen, J. (2003). *Gode fagtekster: Essayskriving for begynnere*. Oslo: Universitetsforlaget. (120 sider)
- Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax Forlag A/S
Side 101-106, 170, 208-209 (9 sider)
- Granér, Rolf (2004). *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Lund: Socialhögskolan Lund Universitet. (5 sider)
- Heivoll, Geir (2017). *Lovens lange arm? En studie av politibetjenters rolle som rettshåndhevere i den norsk demokratiske rettsstaten*. Oslo: Universitetet i Agder
Kap. 1, 14-17 og 21-22 (133 sider)
- Johannessen, Stig O. (2013). *Politikultur – Identitet, makt og forandring i politiet*. Trondheim: Akademika forlag. Side 36 (1 side)
- Kjelby, G. J. (2013). *Mellom rett og plikt til straffeforfølgning*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk (1 side)
- Kriminalomsorgen. (2017, 30.januar). *Forebygging av overdosedødsfall etter løslatelse fra fengsel*.
Hentet 19.02.18 fra: <http://www.kriminalomsorgen.no/forebygging-av-overdosedoedsfall-etter-loeslatelse-fra-fengsel.6082296-237613.html> (1 side)
- Kristine Næss Larsen. (2016, 8 april). *Narkomane bøtelagt for 48 millioner kroner. NRK*.
Hentet 10.01.18 fra: <https://www.nrk.no/norge/narkomane-botelagt-for-naer-50-millioner-kroner-1.12887103> (1 side)
- Mads Uffe Pedersen. (2005). *Udvikling at misbrug og afhængighed af rusmidler*. Aarhus: Aarhus universitetsforlag. Side 65 (1 side)
- Olsen, P. I. & Sjøtrø, A. (2013). *Magefølelse som kunnskapsform. En innsatsleders tilnærming til krevende oppdrag*. (Masteravhandling, Handelshøjskolen i København og Institus for Uddannelse og Pædagogik Aarhus Universitet).
Hentet fra:
<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/147281/Per%20Ivar%20Olsen%20c%20Anders%20Sjotrø.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Side 77 (1 side)
- Riksadvokaten (2014). *Narkotikasaker*. (Rundskriv nr.2/2014). Hentet fra: https://www.regjeringen.no/no/dokument/lover_regler/rundskriv/id1762/ (1 side)

- Rønning, Hild (2017). *Politi og skjønn – en studie av politibetjentes skjønnsutøvelse i ordenstjeneste, sett i lys av rettslige rammer*. Tromsø: UiT Norges Arktiske Universitet. Kap. 4-7 (180 sider)

(Totalt 454 sider)